

โครงการวิจัยเชิงบูรณาการเพื่อเสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตและการตลาดของเสาวรสวนบนพื้นที่สูง

เสาวรสวนเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญของมูลนิธิโครงการหลวงที่ส่งเสริมให้เกษตรกรบนพื้นที่สูงปลูกเพื่อสร้างรายได้ มีผลผลิตจำหน่ายผ่านตลาดโครงการหลวงตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 โดยมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สำหรับราคาผลผลิตเสาวรสวนอยู่ในระดับที่ดี จากความต้องการเสาวรสวนของตลาดที่มีเพิ่มมากขึ้นจึงมีการเร่งขยายพื้นที่ส่งเสริมการปลูก แต่พบว่าคุณภาพผลผลิตลดลง มีขนาดผลเล็ก ไม่ได้คุณภาพตามที่ตลาดต้องการ ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรนิยมปลูกต้นเสาวรสวนเพื่อเก็บเกี่ยวผลผลิตมากกว่า 2 ปี จึงมีการสะสมของโรคและแมลงในแปลง ทำให้ต้นโทรมและส่งผลถึงคุณภาพผลผลิต นอกจากนี้ในช่วงฤดูฝนซึ่งเป็นช่วงติดผลของเสาวรสวนนั้น มีการระบาดของโรคผลเน่าซึ่งเกิดจากเชื้อ *Phytophthora sp.* ทำให้ผลผลิตของเกษตรกรร่วงหล่นเสียหายมากกว่าร้อยละ 40 โดยเฉพาะในช่วงเดือนสิงหาคมถึงกันยายน การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) ศึกษากระบวนการปลูกเสาวรสวนกลางแจ้งเพื่อลดปัญหาโรคไวรัส 2) ศึกษาวิธีการปลูกเสาวรสวนในโรงเรือนเพื่อลดปัญหาโรคผลเน่าในฤดูฝน 3) ศึกษาวิธีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเสาวรสวนในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวงที่มีระดับความสูงพื้นที่แตกต่างกัน 4) ศึกษาข้อมูลศักยภาพการผลิตและการตลาดของเสาวรสวนในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง มีผลการศึกษา ดังนี้

1. การศึกษาระบบการปลูกเสาวรสวนกลางแจ้งเพื่อลดปัญหาโรคไวรัส เปรียบเทียบระบบปลูกแบบ 1 ปี 2 ปี และ 3 ปี โดยการดำเนินงานในปี 2557 เป็นปีที่ 1 ทดลองใน 2 พื้นที่ คือ หมอกจ๋าม เริ่มปลูกต้นเสาวรสวนเบอร์ 2 ในเดือนเมษายน 2557 มีการออกดอกในเดือนมิถุนายนและเริ่มเก็บเกี่ยวในเดือนสิงหาคม (หลังปลูกเสาวรสวน 5 เดือน) โดยมีปริมาณผลผลิตต่อต้นเฉลี่ย 1.24-2.31 กิโลกรัม คุณภาพผลผลิตส่วนใหญ่อยู่ในเกรด 3 และเกรด N ส่วนพื้นที่ปางแดงใน ปลูกในเดือนกรกฎาคม 2557 เริ่มออกดอกในเดือนกันยายน จะสามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตประมาณเดือนพฤศจิกายน

2. การศึกษาวิธีการปลูกเสาวรสวนในโรงเรือนเพื่อลดปัญหาโรคผลเน่าในฤดูฝน ดำเนินการในพื้นที่หมอกจ๋าม เริ่มปลูกต้นเสาวรสวน เบอร์ 2 ในเดือนเมษายน 2557 มีการออกดอกในเดือนมิถุนายนและเริ่มเก็บเกี่ยวผลผลิตในเดือนสิงหาคม โดยมีปริมาณผลผลิตต่อต้นเฉลี่ย 2.44-11.9 กิโลกรัม คุณภาพผลผลิตส่วนใหญ่อยู่ในเกรด N สำหรับพื้นที่ปางแดงใน เริ่มปลูกประมาณกลางเดือนกันยายน 2557

3. การศึกษาวิธีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเสาวรสวน ดำเนินการใน 3 พื้นที่ที่มีระดับความสูงแตกต่างกัน โดยเปรียบเทียบบ่มเสาวรสวนด้วยแคลเซียมคาร์ไบด์หรือเอทธิฟอน 48 เปอร์เซ็นต์ อัตรา 5 มิลลิตรต่อน้ำ 1 ลิตร ในพื้นที่ปางมะโอ (1200 MSL) ทำให้ผลมีสีแดงสม่ำเสมอทั่วทั้งผลเหมือนกันเมื่อบ่มด้วยระยะเวลาเท่ากัน (5-7 วัน) ขณะที่ในพื้นที่ห้วยเป้า (450 MSL) และปางแดงใน (700 MSL) การบ่มด้วยเอทธิฟอน 48 เปอร์เซ็นต์ ทำให้สีผิวของผลเสาวรสวนมีสีแดงสม่ำเสมอทั่วทั้งผล อัตราการใช้ที่เหมาะสม คือ 7 และ 5 มิลลิตรต่อน้ำ 1 ลิตร ตามลำดับ

4. การศึกษาศักยภาพการผลิตและการตลาดของเสาวรสวนในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง แหล่งผลิตเสาวรสวนของประเทศที่สำคัญในปัจจุบัน คือ พื้นที่ของมูลนิธิโครงการหลวง นอกจากนี้ยังมีผู้สนใจนำเสาวรสวนไปปลูกในพื้นที่ต่างๆ เช่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย และ อำเภอปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ขณะที่ในพื้นที่อื่นของประเทศ ได้แก่ เพชรบูรณ์ เลย มีการปลูกเสาวรสวนพันธุ์เปรี้ยวเป็นส่วนใหญ่ อย่างไรก็ตามมีการนำเข้าเสาวรสวนพันธุ์ไทนุงจากประเทศเวียดนาม ซึ่งส่งผลกระทบต่อตลาดเสาวรสวนในประเทศ

สำหรับการปลูกเสาวรสวนพันธุ์ เบอร์ 2 ในพื้นที่ขยายผลโครงการหลวง ได้มีการส่งเสริมในพื้นที่อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดน่าน และจังหวัดตาก ในการคัดเกรดและคุณภาพเสาวรสวนในตลาดส่วนใหญ่จะอ้างอิงจากเกณฑ์มาตรฐานของโครงการหลวง มีราคาขายส่งอยู่ระหว่าง 20-60 บาทต่อกิโลกรัม ราคาขายปลีก 40-90 บาทต่อกิโลกรัม ผู้ค้าปลีกในตลาดสดมีต้องการเสาวรสวนเกรด 2-4 และสามารถรับซื้อได้ 30-100 กิโลกรัมต่อครั้ง ผู้ค้าปลีกในตลาดระดับบน เช่น ริมปิงซูเปอร์มาร์เก็ต และท็อปซูเปอร์มาร์เก็ต ต้องการเสาวรสวนที่มีคุณภาพ (เกรด 1-3) ขนาดผลใหญ่ ผิวสวย ไม่มีตำหนิ ไม่มีโรคหรือแมลง ส่วนผู้ค้าส่งสามารถรับซื้อเสาวรสวนได้ทุกเกรด เนื่องจากมีกลุ่มลูกค้าหลายระดับ และจากการศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภค พบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ร้อยละ 53 ให้ความสำคัญกับรอยตำหนิและลักษณะผิวของเสาวรสวน ซึ่งมักประสบปัญหาเสาวรสวนไม่มีคุณภาพ ขนาดผลเล็ก เป็นโรคหรือแมลงเจาะเหยี่ยวง่าย และมีผลผลิตไม่สม่ำเสมอ ดังนั้น การส่งเสริมการปลูกเสาวรสวน ควรมีการควบคุมการผลิตและผลักดันให้ทุกพื้นที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี เพื่อยกระดับมาตรฐานสินค้าให้สูงขึ้น มีการบริหารจัดการแปลงให้มีประสิทธิภาพ และการวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับแผนการตลาด รวมทั้งการคัดเลือกและหาพันธุ์เสาวรสวนที่มีความทนทานต่อโรคและแมลง ควบคู่ไปกับการส่งเสริมด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้กับผู้บริโภคมากขึ้น

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

นำเสนอผลงานวิจัยในการสัมมนางานวิจัยของมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 ในวันที่ 3 กันยายน 2557 ณ อุทยานหลวงราชพฤกษ์ ตำบลแม่เหียะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่

ภาพแสดงการศึกษาระบบการปลูกเสาวรสวน

ภาพแสดงการศึกษาวิธีการปลูกเสาวรสวนในโรงเรียน

ภาพแสดงการศึกษาวิธีการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเสาวรสวน

ภาพแสดงการศึกษาศักยภาพการผลิตและการตลาดของเสาวรสวน